

Erilainen nähtävyys Kreetalla

Unohdettujen myllyjen laakso

Teksti ja kuvat:
Juhani Viitanen

Milin myllylaakso puhuttelee kävijää monella tasolla. Vaatimaton kyltti ”Mylloi” Rethimnonin itä laidalta Hromonastiriin vievän tien varrella ja vain tien levennys parkkipaikkana saa melkein ajamaan ohi. Myllylaakso on todella erilainen nähtävyys. Sieltä ei löydä museoita eikä entisöityjä rakennuksia. Ei kaivauksia eikä aidattuja löytöpaikkoja. Ei myöskään turistiriikkamaa. Mutta jos laskeutuminen menneisyyden maailmaan, vapaana kasvava luonto, autiot talot ja poismuuttaneiden asukkaiden käsien jäljet kiinnostavat, myllylaakso on ehdottomasti käynnin arvoinen paikka. Vain vartin ajomatkan päässä Rethimnonista.

Rehevästi kasvava, kaiken alleen peittävä kasvillisuus leimaa koko alueen jo ylhäältä katsottaessa. Jättiläismäisiä plataaneja ja pähkinäpuita on koko rotkon pohjan alueella. Sypressit ja mulperipuut kasvavat kaikkialla. Kasvustoa on luonnosta kiinnostuneelle loputtomasti tutkittavaksi.

Keskiaikaista kivipolkua alas laaksoon

Kivetty polku vie tieltä alas laakson pohjalle. Ensimmäiset muurien jäänteet aikanaan erittäin elinvoimaisesta, laakson reunoilla sijainneesta kylästä pilkottavat lehvästön seasta. Pieni kappeli on muurattu kallion halkeamaan. Talojen pengerrytyt puutarhat voi vielä erottaa kasvillisuuden joukosta. Hedelmäpuut ikäänkuin odottavat, vieläkö elämä täällä jatkuisi. Puiden appelsiinit ja limetit kypsyvät kosteassa ja tuoksuvassa ilmassa.

Koko myllylaaksoa leimaava, runsaana eri puolilta kallioseinämistä virtaava vesi ohjattiin jo keskiajalla myllyjen lisäksi myös keittiöihin. Pumppuja ei tarvittu vaan vettä tuli ja meni omalla painollaan koko ajan. Sitä riitti niin paljon että useimpiin taloihin kyettiin rakentamaan mylly. Mylly oli toimeentulon ja vaurauden lähde. Talojen raunioissa näkee myös komeita leipäuuneja jotka ovat peruja myllärin palkkiojauhojen jalostamisesta leiväksi.

Rauniot kuin kuvakirjasta

Talojen sisäosien puurakenteet ja katot ovat osittain sortuneet. Muutamissa ei ole ovia, eikä ikkunoitakaan enää jäljellä. Pari porrasta kestää vielä yläkertaan kurkistamisen. Köynnökset ja puut kasvavat jokaisen seinän kupeella ja murtavat ihmisen tekemää. Varovaisesti yhä syvemmälle raunioihin edetessä mielikuvitus alkaa herätellä paikkaa henkiin. Kylä on ollut kaunis, tiiviisti rakennettu ja monipolvinen. Talojen sokkeloissa jää usein vain hiljaisesti katselemaan, ikäänkuin odottamaan menneen palaamista. Jos on rohkeutta kulkea pimeissä ja kosteissa sokkeloissa, raunioista löytyy

todellisia löytöjä ja elämyksiä.

Taverna lehvästön kätköissä

Kun polkua pitkin on tultu muutama sata metriä, tulee ensin vastaan yllättävän kauniisti uudistettu asunto -ainut asuttu täällä- ja sen jälkeen taverna, jossa voi tilata ruokalistalta. Molemmat ovat vanhojen ja autioiden rakennusten ympäröimiä. Tai oikeammin välissä sillä talot ovat olleet rinteessä porrastettuina. On yllättävää löytää taverna täältä. Koko alue oli parikymmentä vuotta unohduksissa ja taverna on tuonut sinne uuden elämän.

Taverna sijaitsee polun varrella, eikä tietä sinne ole. Kaikkien ruuanlaiton aineksien kantaminen polkua pitkin olisi mittava urakka ja niinpä kuljetusongelma on osittain ratkaistu laakson yli maantien reunasta johdetulla vajjeriradalla. Sähkömoottorin käyttämä laite hinaa kaksi muovikoria ylös tienvarteen josta ne sitten lasketaan täyteen lastattuina vajjerin kannattelemana takaisin tavernan viereen.

Laakson parhaiten säilyneeseen myllyyn on mahdollista päästä sisällekin. Siellä voi hahmottaa sen, miten vilja jauhettiin jauhoiksi ja miten vesivoima ja materiaalit kulkevat. Ikkunoissa on kalterit. Ehkä arvokas jauho oli suojeltava varkailta.

Materiaalien kuljetusta tavernaan on helpotettu sähkökäyttöisellä vajjeriradalla jossa päivittäiset tarvikkeet kulkevat helpommin.

Kylän autiot talot ovat jännittävä tutkimuskohde. Niiden sisään meneminen vaatii syvemmällä kylässä jo pientä rohkeutta. Hämärät ja hiljaiset talot ja niiden läpi kasvavat puut kertovat menneestä elämästä vahvalla tavalla.

Toimiva järjestely takaa palvelukyvyn. Nälkäisiä matkalaisia tavernassa riittää koska energiaa täällä kuluu polkuja kiivetessä ja paikkoja tutkiessa. Ja takaisinkin olisi jaksettava.

Myllylaaksossa riittää löydettävää

Koko myllylaakso on käveltävissä läpi. Mitä enemmän poikkeaa pois polulta ja mitä pidemmälle jatkaa, sitä enemmän

löytää uutta koettavaa. Myllylaaksoa tavernalta jatkettaessa saavutaan muutaman joskus asutun luolan ohituksen jälkeen pienen kirkon luokse. Sen kupeessa on pieni hautausmaa. Kirkko on kaunis ja sen vieressä pulppuaa lähde esiin kallion uumenista. Lähteitä on laakson pohjalla joka puolella. Kallion sisällä oleva vesi tunkeutuu esille kirkkaana ja puhtaana. Kunnan lenkkikengät täällä ovat täällä hyvät. Tavallisillakin kengillä tulee toimeen.

Myllylaakso puhuttelee vahvasti kävijää.

Myllylaakson taverna on idyllisellä paikalla, eikä hintatasokaan ole kovin kallis. Siisti ja kauniisti rakennettu levähdyspaikka on armelias keidas laakson poluilla taivaltaneelle.

Nyt se ikäänkuin odottaa uutta tulemistaan, jolloin sen menneisyys saisi enemmän arvostusta. Ympäristösuunnitelma on tekeillä. Vielä laakso on nähtävissä villinä ja luonnon valtaamana. Siellä kerran käynyt palaa helposti

uudelleen ja uudelleen.

*Tietolähde:
Marja-Tuominen – Gialitaki: Kreetta- vieraanvaraisten jumalten saari*

Myllylaakson alapäästä näkyy jo Rethimnon. Kasvusto kätkee alleen niin paljon nähtävää, että parissa tunnissa ei ehdi löytää kuin osan siitä. Myllylaakson vanhimmat myllyt ovat keskiajalta, ehkä kauempaakin. Myllyjä tai niiden jäänteitä on useita kymmeniä eri puolilla laaksoa.

